

**FÖREDRAG UNDER OLAUS PETRI
UPPBYGGELSEHELG DEN 17 APRIL 2010**

ÅNDEN - TRÖSTAREN

av Henrik Glamsjö

Gång efter annan hamnar man som präst i situationen att tala om det som egentligen inte kan talas om utan egentligen bara levas. Så är det inte minst med dagens tema. Därför blir detta föredrag en personlig reflektion över hjälparen och Anden och det Anden gör. Anden själv låter sig inte talas om så mycket, däremot ser vi verkningarna av den helige Ande. Vinden ser vi som bekant inte, men dess följder ser vi om det så är i den stilla susningen i björklöven eller i stormens framfart i skogsplanteringen.

Anden känner vi på hans verkan. Därför tänker jag mig att de ord jag har att förmedla handlar om den helige Ande med exempel från livet, ibland mitt eget och ibland andras, och däremellan också några reflektioner kring hur detta hör samman med trons liv i kyrkans gemenskap.

Det jag har tagit fasta på är just trösten och jag har ställt mig frågan. Vad är det som ger mig tröst och fasthet i tron. Vad är det jag faller tillbaka på i mitt liv och i min tro?

Tröst i detta sammanhang är väldigt långt ifrån en trivial och falsk tröst med några snälla ord och en klapp på axeln, utan snarare den tröst som det innebär att möta sig själv. Det är inte alltid, kanske sällan, trevligt eller enkelt. Men nödvändigt och en tröst som i längden leder mig till källorna som i sin tur leder till växt. Detta är Andens verk i mitt liv.

1. Gemenskap i den helige Ande

Som jag ser det handlar "den helige Ande som tröstaren" om hur Anden formar mitt liv och leder mig genom Sonens försoning till källorna i den treenige Guden. Och kanske är detta en naturlig startpunkt: Fadern Sonen och Anden, den levande Guden som till sitt väsen är gemenskap och hur den helige Ande leder mig, drar mig, in i den gemenskapen. Detta blir en stor del av detta föredrag eftersom gemenskapen är ett av Andens tydligaste kännetecken. Vi påminns starkt om detta när vi inleder mässan som i sig är den tydligaste manifestationen av kyrkans gemenskap just med orden: "Nåd från vår Herre Jesus Kristus, kärlek från Gud och gemenskap från den helige Ande åt er alla." (2 Kor 13:13). Vi skall stanna inför några aspekter av vad denna Andens gemenskap är.

Genom de senaste åren har jag allt mer upptäckt det jag redan visste: Guds kyrka är gemenskap. Mellan människor och den treenige Guden men också mellan människor, i den lokala församlingen men också med hela den världsvida kyrkan och inte minst med alla dem som gått före oss, och det är kanske här som tyngdpunkten i min upptäckt ligger: Guds kyrka är oändligt större än det vi kan se eller uppfatta med våra sinnen. Vi säger det skämtsamt (även om det är på fullaste allvar!) när vi firar mässa med få deltagare att de flesta ser vi inte. Vi har också många änglar och helgon närvarande fastän vi inte ser dem. Altarringen är som bekant halv för att kunna fortsätta in i evigheten på andra sidan. Och där fylkas de till gudstjänst, alla Guds heliga.

Detta är det första jag vill stanna inför: Anden som formar **de heligas gemenskap**. Vi lever på många sätt i en märklig tid där människans mål har förskjutits från att leva för och med andra till att i huvudsak förverkliga mig själv. I värsta fall är mina medmänniskor bara medel för mitt självförverkligande.

När nu kyrkan talar om de heliga skulle man kunna tänka att talet om helgonen skulle stämma väl med detta upphöjande av människan, denna människokult. Och när jag säger människokult talar jag om sådant som att man kvalat in i den samhällselit som varit med i TV och helst visat allt. Eller de som genom att vara allt annat än humana på bloggar, tv-soffor och tidningar där de regelmässigt förolämpar andra och därmed indirekt sig själva eftersom de förnekar sig den värdighet människan kan vinna genom sann människokärlek och humanitet.

Men när vår kyrkas bekännelseskrifter talar om att helgonen skall vördas har det inte något med personkult att göra utan snarare tvärt om. Det handlar djupast sett om ett uttryck för vad den helige Ande kan göra när vi *inte* upphöjer oss själva och det uttrycker att vi hör samman, oavsett på vilken sida av dödens tunna linje vi står. Guds kyrka är en helig gemenskap där tiden förlorat betydelse.

I den ikonutställning vi har haft i Olaus Petri kyrka fick vi ytterligare tillfälle att reflektera kring detta. Det vi ser när vi betraktar helgonen, exempelvis den helige Nicolaus som hade sin plats framför en av pelarna i kyrkan, är

egentligen inget annat än Guds härlighet. Guldets i ikonerna är det oskapade ljuset, det ljus från himmelen som helgonen reflekterar i och genom sina liv.

När vi ser helgonbilden är det inte personens egen strålgans vi ser utan bara Guds. Eller som gamle ärkebiskopen Nathan Söderblom sade: helgonen är de som med sitt liv visar att Gud finns.

Hur kan detta vara en hjälp? Hur är den helige Ande verksam i detta? Det är för mig uppenbart när bönen fallerar. När det känns tungt, svårt eller (Gud förbjude) att jag inte tycker mig ha tid att be, vet jag ändå att det är gemenskapen som bär mig. En gemenskap som passerar och spränger alla gränser. En gemenskap vars gränser jag inte behöver vara så förtvivlat upptagen med att definiera. Man brukar säga att vi kommer att bli förvånade när vi kommer till himlen över vilka vi kommer att möta.

Men det är också en hjälp i mitt liv att se vad den helige Ande kan göra i människan eftersom Anden i helgonen visar på något av det som människan är förmögen till genom den helige Andes kraft. Ja, i helgonen ser vi den helige Andes kraft att skapa, precis som vid världens skapelse, när män och kvinnor formas i enlighet med Guds avbild till det Gud tänkte oss. Inte bara dem vi upphöjt till kanoniserade helgon utan alla kristtrogna som gått före i tron. Detta gäller dig och mig också i all vår svaghet och bristfällighet och detta kan kanske ibland te sig som ett mirakel av gammaltestamentliga proportioner, men i helgonens liv ser vi att det faktiskt är möjligt. Att det miraklet faktiskt sker.

Det har blivit en utesluten källa till trygghet och förtröstan i mitt liv: jag är del av en gemenskap av både levande och döda som ständigt ber, en gemenskap av män och kvinnor där jag kan se Guds avbild klart och tydligt.

Helgonens liv är inspiration men deras berättelse om ett liv i Guds absoluta närhet är ingen skir historia som man ibland kan få intrycket av på minst sagt söta och kitschiga helgonbilder. Snarare är det en historia där det framgår att Guds löften inte gäller guld och gröna skogar. Absolut inte makt eller prestige, inte hög lön eller någon slags andligt bonussystem. Det är inte ett liv som på något sätt blir enklare än andra människors, kanske snarare tvärt om. Inte ens livet själv är garanterat, bara, och detta är egentligen det enda som blir kvar i slutändan: gemenskapen, den eviga gemenskapen med Gud.

Martyrernas offer kan verka avlägset i vårt land, men vågar jag läsa berättelserna om martyrerna, framför allt de moderna martyrerna inser jag att mycket av det jag tar för givet, mycket av det jag värdesätter egentligen är tomt och meningslöst, ett jagande efter vind som predikaren säger. I helgonens och martyrernas liv ser jag en Gud som handlar på ett sätt jag ibland, kanske ofta inte kan förstå här i tiden. Ändå förkunnar de: en annan värld är möjlig också för oss.

Denna kontrast blir extra tydlig när martyrerna stod upp mot en kultur av död och förintelse som hotade att utplåna allt, oavsett om det gällde romarrikets hedonism och förfall eller nazitysklands djupa förakt för svaghet och människans värdighet. Det var kulturer som föraktade det svaga livet och som dyrkade människan ensam. Som satte människan i Guds ställe. Att stå upp mot denna våg av mörker förklädd i förnuft och rationalitet kräver mer än man kan föreställa sig. Det kan inte åstadkommas genom något annat än den Helige Andes kraft.

Även om det finns många moderna helgon är det säkert inte någon tillfällighet att flera av den senaste tidens helgonförklaringar har gällt just tiden för andra världskriget. Det handlar om att sätt upp starka motbilder för att ge oss hopp. Eller som den katolske biskopen Anders Arborelius sade i ett föredrag för ganska länge sedan nu: det är ingen tillfällighet att påven fastställde dogmen om jungfru Marie upptagande till himmelen under samma sekel som man i de nazistiska koncentrationslägren gjorde tvålv av andra judinnors kroppar.

Men som sagt martyrernas lidande kan verka främmande för oss. Nu tror vi ju inte att helgonen bara är de berömda och stora gestlaterna ur kyrkans historia som Maximilian Colbe, den heliga Birgitta eller Edit Stein.

Det finns en modern berättelse som jag hörde i min barndom som jag gärna skulle vilja dela med er. Jag vet inte om den är sann men på något sätt blir den också en helgonlegend som kan tjäna oss till uppbyggelse.

En mycket from mor hade flera barn. Men hennes stora sorg var att ingen av dem hade följt vägen med Jesus. I stället hade de vänt kyrkan och församlingen ryggen och gått sin egen väg. Hon bad och hon bad på sina bara knän. Men i livet fick hon aldrig se någon förändring. Barnen fortsatte på sin väg bort från Gud, trots alla hennes ihärdiga böner. Så en dag dog modern.

Och barnen ville göra sin mamma den sista tjänsten att tvätta henne och klä henne för sin begravning. När de så skulle svepa henne i dopdräkten inför begravningen fick de se hennes knän. De var valkiga och såriga om vartannat. Och de förstod alla varför. Hon hade bett så att hennes knän blivit såriga. Hennes kropp blev det vittnesbörd barnen behövde för att kunna tro. Den helige Ande hade manifesterats i kvinnans kropp och den helige Ande omvände barnens hjärtan. Så fungerar också helgonens liv för mig. Som nedslag, manifestationer om vad Anden kan göra i den skapade världen. Förhoppningsvis också med mig. Och jag är inte ensam, inte ens när jag känner mig ensam. Martyrerna räknar med att livet vi lever är mycket större än döden här.

2. Bönen och Anden

Jag utlovade små nedslag i kyrkan liv och mitt eget liv och här kommer det första, ett väldigt konkret ,något lite trivialt kanske men ändå ett nog så tydligt, exempel på vad gemenskap kan vara och inte minst dess utmaningar. Vi samlas på morgnarna i den nedre sakristian här i Olaus Petri kyrka och ber tidegården tillsammans. En helt vanlig ordning för Laudes (morgonbön) baserat på Bibelns egen bönbok: Psaltaren. Att be tidebönen kan naturligtvis ge många insikter och framför allt vila i ordet som bes men det ger också en ibland mycket spännande insikt i vad gemenskap kan vara och vilka utmaningar det kan vara. Tidegården beds ofta ensam, och det går utmärkt att göra det, men det är uppenbart att den är gjord för att bes i gemenskap, annars blir ju växelläsning ganska meningslöst.

Men det kan kosta på. Visst är det lättare att be själv, inte minst för att man slipper omaket att leta upp någon annan att be med. Och när jag ber med någon annan måste jag göra avkall på något för att vinna något större. När jag ber ensam behöver jag inte lyssna, jag behöver inte irritera mig över att andra läser för snabbt, för långsamt, högt, lågt osv. Att de gör för långa eller för korta pauser. Ber för släpigt osv. Och en lång rad mindre fromma tankar. (Jag rodnar vid själva tanken!)

Körsången ger en god illustration av vad det innebär att be psaltaren tillsammans med andra. Jag läser tidegården i gemenskap på samma sätt som jag sjunger texten i ett körstycke. När jag sjunger måste jag följa de

betoningar som musiken ger mig och som dirigenten leder oss i gemenskap. Om jag skulle börja lägga in egna betoningar där jag i och för sig själv skulle kunna tycka att det vore befogat skulle den sköna helheten snabbt gå förlorad för att i stället ha mer gemensamt med en hönsgård, med ganska upprörda höns. När jag låter min egen röst tona ner och tränar mig intensivt på att lyssna på de andra kan jag i gemenskapen höra Anden tala genom psaltarens ord. Om jag läser tillsammans med andra måste mina egna betoningar stå tillbaks för att det inte skall bli ryckigt och svårt att hänga med för de andra. Genom att min egen röst får tona bort skapas ett utrymme i texten och gemenskapen där Anden kan tala, mitt i och genom alla ord. Mellan raderna i det obemärkta hör jag Anden. När min röst måste formas i gemenskap med de andras. Precis som i körsång.

I gemenskapen slipas min egen röst ner för att också ge utrymme för andra. Det blir som en gemensam kör till Guds större ära. Vi blir när vi ber inte bara summan av delarna utan något mycket mer, vi manifestar Kristi kropp. Vi blir levande stenar som fogas samman av Anden till ett heligt tempel. Och på vägen dit blöts, stöts och formas vi av varandra.

Tidegården blir precis som i den judiska traditionens böner för tidens och livets skiften en katedral, inte av tegel och murbruk, utan en katedral fogad samman av tid. Och det är inget litet bygge för jag vet att när jag ber är det i gemenskap med kyrkan över hela jorden. När vi ber vårt Laudes kl. 08:30 bes någon annan stans Vesper eller Completorium. Så blir det som i psalmen (191):

***Den sol som oss till vila viger
för andra tänder arbetsdag.
Ur andras hjärtan bönen stiger
om kraft att vandra i din lag.***

***Pris vare dig som jordens bana
igenom öde rymder sträckt
och som av jorden folk vill dana
en enda helig mänskosläkt.***

Tidegården, den som formar min bön men i förlängningen också mitt liv. Där den fysiska gemenskapen med människor slipar av mina tankar, mina

impulser, mitt ego, eftersom jag där framför allt tvingar mig att lyssna till andras bön, ta in och leva nära andras böner. Det vackraste som finns är den grupp som slipats samman i tidebönen, där rösten fastän många blir en enda röst i tillbedjan inför Fadern, Sonen och Anden. Där pulsen blir naturlig och lätt. Då kan Anden forma min bön. Inte på ett revolutionerande och omvälvande sätt men långsamt och nästan obemärkt.

Verser som aldrig har betytt något för mig står plötsligt ut på ett sätt som de inte gjort förut. När jag så läser(eller snarare ber) Ps 142:6 i första vespern söndag v.l

Jag ropar till dig, Herre, jag säger:

Du är min tillflykt,

min lott i de levandes land.

Kastas jag tillbaks till den dag i Jerusalem när jag fick dödsbudet om min mormor. Jag bad versen om och om igen. *Du, Herre, är min lott i de levandes land. Du, Herre, är min lott i de levandes land.* Och jag minns hur mycket jag älskade de levandes land i dödens närhet. Och jag älskar fortfarande versen när den kommer i tidebönen. Plötsligt blir texten inte bara text utan en spegel för mitt liv.

Det är den helige Ande som skapar liv, han är livgivaren, som flätar samman mitt liv med den text som någon annan bara uppfattar som ord, och bara ord. Detta är ett konkret exempel på vad gemenskapen i den helige Ande kan göra med texten och mitt liv.

Därav förstår vi att bibeltexten läses framför allt och bäst i Kyrkans gemenskap därför att Kyrkan är Bibelns kontext och ursprung. Kyrkan fanns före Bibeln. I kyrkans gemenskap finns den helige Ande, inspiratören som genom tiden leder sin kyrka genom förståelsen av Guds ord. Den helige Ande kan ge liv åt det som först är obegripligt och tomt. Den Helige Ande kan forma också det som är meningslöst till något som genom det svåra ger liv.

3. Vi är redan inne i det tredje stycket i mitt föredrag: ***Anden som livgivare***. Vi talar om Guds livgivande kraft vars verkan vi ser i Guds nyskapande, inte minst nu i vårens pånyttfödelse. Den Ande som verkade i skapelsens gryningsmorgon, svävade över vattnet, och jag har länge haft bilden av min

farfar som tänder sin pipa om kvällen och betraktar skymningen utanför fönstret medan pipans tunga rökslingor sprider sig över bordet. De liksom flyter ut som ett levande jugendmönster i köket och blandar sig med det kvardröjande matoset till en mustig, skön blandning.

Så tänkte jag mig Anden i skapelsens morgon. Men som med alla ens favoritföreställningar måste de blåsas bort och det skedde i Uppsala när vi läste 1 mos. (Genesis). Ordet mörachäfat betyder inte stilla svävande utan snarare skaka, rista och när det handlar om Anden "våldsamt flaxande". Och fram tonar inte bilden av den stilla susningen utan snarare en annan: stormen. När Gud lyfte tillvaron ur kaoset var det inte i majestätiskt lugn utan ackompanjerat av Andens skapande stormvind. När Anden verkar är det långt ifrån alltid under seren tystnad utan också på det revolutionerande och omvälvande sättet. Precis som den oförmärkte vännen som varsamt leder oss rätt är Anden den som med smärtsam tydlighet leder våra steg.

Eller tydlighet är inte rätt ord. Eftersom som då, när Anden verkar, är det ofta inte tydligt, snarare förvirrande, tydligheten framträder senare, ibland långt senare. De händelser i mitt liv som när jag står i dem kan vara helt obegripliga och ett utslag av ondska kan i efterhand vara det tillfälle i mitt liv när jag fattade ett beslut, när jag tvingades till en omvärdering, när jag genom lidandet kom att skala av mig allt av bråte som jag bär med mig. Både i fysiska ting, men också föreställningar, tankar. En slags rening vilken kan vara oerhört smärtsam. Därmed inte sagt att det onda skulle vara så mycket som ett gram eller millimeter mindre ont.

CS Lewis skriver i flera av sina böcker om ondskan och ondskans problem och han använder ibland bilden av ondskan som något som mejslar fram det bästa i människan som skalar av och tvingar oss att förändra. Detta finns bland annat i en av inledningsscenerna i filmen "Shadowlands" som handlar om hans äktenskap med den amerikanska författaren och poeten Joy Grisham. Själva handlingen i filmen beskriver hur författaren och tänkaren Lewis konfronteras med ondskan eftersom Joy drabbas av cancer och går bort. Nu måste han själv hantera ondskan och döden och det visar sig att även om vi tror att Gud också ur det ondas efterverkningar förmår skapa nytt och leda oss fram på nya vägar är det ändå en helt annan sak att stå mitt i det. Detta kräver stor försiktighet och framför allt ödmjukhet av själavårdaren. Även om

jag tror att jag har den intellektuella insikten om att ur det svåra jag står i kan det komma något bättre, är den första frågan ändå "varför?" och den andra: hur skall jag kunna komma igenom detta? Hur kan vi skilja på vad som är vad? Vad är prövning, vad är ren, blind ondska och finns det någon väg framåt? Om nu Anden förmår skapa nytt, exakt vad skulle det kunna vara?

Man skall vara försiktig med förnumstiga råd eftersom det finns människor som inte klarar prövningen, vilket jag inte tror kan vara Guds vilja eftersom psalmisten säger: Herren prövar ingen över deras förmåga.

Vi lever mitt i en slags flod av händelser och vi kan inte på förhand veta vad som är vad. Här kommer Anden in i våra liv. Som förespråkare, som livgivare.

Han är Parakleten – förespråkaren. Talar för mig, förhoppningsvis före mig. Ordet Parakletos: Urge, beg, encourage, request, ask, appeal to; console, comfort, cheer up(!), invite, summon. Vi möter tankegången i Romarbrevet 8:26: ***"På samma sätt är det när Anden stöder oss i vår svaghet. Vi vet ju inte hur vår bön egentligen bör vara, men Anden väddar för oss med rop utan ord"***. "Det avgörande till slut är inte styrkan eller djupet i våra böner utan detta att, Anden själv, Tröstaren och Förespråkaren, tar sig an vår sak." (Bo Giertz) När jag inte räcker till, när orden sviker mig är jag inte bara del i en stor gemenskap utan del i en gemenskap fylld av den helige Ande, han som ger liv. Anden talar för mig, han är min förespråkare, min försvarare också mot de anklagelser och förebråelser jag riktar mot mig själv.

Anden kan vara elden som luttrar och renar guldet i och genom prövningen men när allt har lagt sig är det också Anden som tar mig i försvar och ger liv ur askan. På askonsdagen tecknas församlingen med askan från de förbrända kvistarna och vi påminns om vår mänsklighet och därmed om vårt absoluta beroende av Gud. Ur askan kan det nya livet spira. Ur den förbrända marken växer nytt liv, nya skott som aldrig hade kunna växa annars eftersom de doldes av de redan ganska vildvuxna träden och buskarna. Faktum är att just askan är en utmärkt gödning för en ny och livskraftig växt. Precis som ur kaosvattnet eller den torra öknen är det Anden som ger liv i mitt liv, inte minst ur det torra och förbrända och tillsynes ödelagda. Därför är en skogsbrand inte en katastrof utan kan vara en del i en naturlig förnyelseprocess.

Eller som det beskrivs i Hesekiel där han ser dalen med de döda benen som också är en av läsningarna i påsknatten vilket är självklart när vi talar om Anden som uppväckte Kristus. Hes 37:9-10: ***"Han sade till mig: 'Profetera, människa, profetera och säg till anden: Så säger Herren Gud: Kom, ande, från de fyra väderstrecken! Blås på dessa dräpta och ge dem liv!' Jag profeterade som han hade befallt mig. Då fylldes de av anden, de fick liv och reste sig upp, en väldig här."***

Det är inte lätt att säga att vi alltid skall omfamna och i allt ta emot det okända och prövningen, men när vi står i den finns åtminstone möjligheten till ett nytt liv, en ny väg i och genom den helige Ande.

Som ett litet PS, en avslutning vill jag säga något om detta: hur leder Anden till gemenskap. Och då är vi tillbaka där vi började. Det är föremål för en hel föreläsning men genom att kanske lite oväntat utgå från Jane Austens titel: *förnuft och känsla*. Ibland har man i kyrkans liv och historia betonat känslan: Anden är den som hänrycker, den som naturligtvis är omöjlig att kontrollera, utan också helt omöjlig att ens närma sig och vars närhet förutsätter extas. Detta känner vi också igen från vissa rörelser där känslan är central, ibland allenaordande.

Den andra sidan är i kyrkans historia en slags institutionaliserad Ande som enbart förmedlas genom kyrkans struktur och hierarki med sina vigningar och handpåläggningar. Under medeltiden försvann exempelvis bönen om den helige Ande i nattvardsbönen (det vi kallar för epikles) eftersom man menade att prästen hade ju fått den helige Ande genom vigningen och därför blev det så att säga onödigt att be om den igen.

Båda är kanske extremer men inte karikatyrer eftersom båda är existerande begränsningar av vad den helige Ande är och kan göra. Det handlar om både förnuft och känsla, både struktur och den fria blåsande vinden. Anden finns i båda.

Och får jag tillåta mig en liten spaning tror jag att det vi ser i den ekumeniska rörelsen idag är en rörelse som i hög grad lyckas förena dessa båda. Där de sakramentala kyrkorna (bl a Svenska kyrkan) upptäcker fler uttryck för den helige Ande, som helande läkedom och handpåläggningen i gudstjänsten.

De traditionella frikyrkorna och pentekostala kyrkorna upptäcker att de inte har haft monopol på Anden utan upptäcker det sakramentala, det objektiva där Anden ges genom det yttre vattnet i dopet, genom nattvardens bröd och vin och inte minst i kyrkans fysiska gemenskap.

Det är vårt hopp och vår bön att fler skall höra den helige Andes uppmaning till enighet, mellan människor och den treenige guden, Fadern sonen och den helige Ande.

AMEN

Fil. 2 1Om det alltså finns tröst genom Kristus, uppmuntran från kärleken och gemenskap från Anden, om det finns ömhet och medkänsla, 2gör då min glädje fullkomlig genom att visa enighet. Lev i samma kärlek, eniga i tanke och sinnelag, 3fria från självhävdelse och fåfänga. Var ödmjuka och sätt andra högre än er själva. 4Tänk inte bara på ert eget bästa utan också på andras. 5Låt det sinnelag råda hos er som också fanns hos Kristus Jesus. 6Han ägde Guds gestalt men vakade inte över sin jämlikhet med Gud 7utan avstod från allt och antog en tjänares gestalt då han blev som en av oss. När han till det yttre hade blivit människa 8gjorde han sig ödmjuk och var lydig ända till döden, döden på ett kors. 9Därför har Gud upphöjt honom över allt annat och gett honom det namn som står över alla andra namn, 10för att alla knän skall böjas för Jesu namn, i himlen, på jorden och under jorden, 11och alla tungor bekänna att Jesus Kristus är herre, Gud fadern till ära.